

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 19

Рівне – 2010

Збірник наукових праць

«Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії»

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 19. – Рівне: Рівненський державний гуманітарний університет, 2010. – 309 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан Михайлович, кандидат історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила Олександрівна, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Науковий редактор:

Троян Сергій Станіславович, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій Іванович, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Степанков Валерій Степанович, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія Георгіївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Фісанов Володимир Петрович, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас Васильович, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина Миколаївна, доктор історичних наук, професор (м. Рівне);

Шеретюк Валерій Миколайович, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Згідно постанови президії ВАК України
часопис „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”
визнано фаховим виданням у галузі історичних наук
(постанова від 17 квітня 2010 р.)

Свідоцтво про державну реєстрацію:
серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.

Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету, протокол № 2 від 24 вересня 2010 р.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не співпадати з позицією редколегії. Рукописи не повертаються.

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Рівненський державний гуманітарний університет

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2010

двох складових за вплив на формування світогляду постреволюційних поколінь становила зміст культурного життя в міжвоєнний період»⁸².

Більшовицька влада, як колись церква, пропонувала готову модель життєвої поведінки, але вже згідно принципів марксистсько-ленінського вчення. Комуністична партія, очолювана вождем, була дороговказом до світлого комуністичного майбутнього. Ідеологічні постулати диктували моральні, етичні та побутові норми. Сутнісною характеристикою перетворень в радянському суспільстві була цілеспрямована руйнація усталених стереотипів культурної поведінки державними заходами. Держава послідовно дискредитувала вкорінені віками звичаї, намагалася знищити їхню економічну й культурну підоснову, нав'язувала народів нові правила суспільного життя. Визначена комуністична перспектива досягалася шляхом популяризації нової соціалістичної обрядовості за рахунок обмеження впливу релігійних установ і освячених ними морально-етичних норм. Особливість процесу витіснення релігійної обрядовості полягала в тому, що визначальними були переважно політичні чинники.

УДК 94 (477.81)-057.4

Доброчинська В.А.

ЮРІЙ ШУМОВСЬКИЙ: ВІХИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ (1908–2004)

У статті висвітлено життєвий шлях і багатогранну діяльність представника волинської еліти – священика, вчителя, археолога Ю. Шумовського на теренах Західної Волині та в еміграції. Проаналізовано подвижницьку працю вченого у справі збереження пам'яток минувшини.

Ключові слова: Волинь, священик, учитель, археологічні знахідки, музей, еміграція, військовий капелан, Німеччина, Франція, Африка, США.

В статье освещены жизненный путь и многогранная деятельность представителя волинской элиты – священника, учителя, археолога Ю. Шумовского на территории Западной Волини и в эмиграции. Проанализирован подвижнический труд учёного в деле сохранения памятников прошлого.

Ключевые слова: Волинь, священник, учитель, археологические находки, музей, эмиграция, военный капеллан, Германия, Франция, Африка, США.

The biography and versatile occupations of Volyn elite representative – a priest, archaeologist, teacher J. Shumovskyi on the Western Volyn lands and in emigration is described in the article. Scientist's selfless activity for preservation the memories of the past is analyzed.

Key words: Volyn, priest, teacher, archaeological finds, museum, emigration, chaplain, Germany, France, Africa, the USA.

Постановка наукової проблеми. У незалежній Українській державі повертаються із забуття замовчувані імена волинської інтелігенції – відомі далеко за межами батьківщини. Яскравою постаттю знаної родини Шумовських був Юрій – представник інтелектуальної еліти, ревний поборник православ'я й культурного поступу на Західній Волині та в еміграції. Упродовж усього свого життя він поєднував діяльність священика і захоплення археологією, що є рідкісним випадком у світовій практиці.

Мета розвідки – розкрити сторінки життя та проаналізувати багатогранну діяльність Юрія Шумовського на Західній Волині та в еміграції.

Аналіз джерел та літератури. Стаття ґрунтується на документальних джерелах Державного архіву Рівненської області, періодичних виданнях міжвоєнного та окупаційного періодів. Важливим джерелом для вивчення життєвого шляху Ю. Шумовського слугували його мемуари, подаровані ним колишньому учневі Рівненської української приватної гімназії Феодосієві Карпоку, що нині зберігаються у музейних фондах Рівненської української гімназії. Особливий інтерес становить епістолярна спадщина вченого, зокрема лист до О. Цинкаловського, який удалося виявити у відділі рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування результатів дослідження.

Народився Юрій Федорович Шумовський 23 березня 1908 р. у с. Мирогощі Дубенського повіту Волинської губернії. Продовжуючи сімейні пасторські традиції, здобув теологічну освіту у Варшавському університеті, який закінчив 1932 р. Під час навчання особливий інтерес і захоплення викликала археологія, яку він „студіював нарівні з теологією” [3, арк. 3]. У цьому ж році висвятився на священика і був призначений на роботу в Дубенську державну гімназію ім. С. Конарського, де працював до 1934 р.

Із 1 вересня 1934 р. до 25 червня 1935 р. викладав українську мову в молодших класах і релігію в усіх класах Рівненської української приватної гімназії. У цей період одночасно працював у приватній українській початковій школі ім. Івана Мазепи [3, арк. 7]. Крім викладацької діяльності, Ю. Шумовський проводив

⁸² Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921-1928 рр.): Колективна монографія / Відп. ред. С.В. Кульчицький: В 2-х ч. – Ч.2. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – С.260.

археологічні дослідження Волині як делегат Варшавського археологічного музею, написав дев'ять праць, які опублікував у волинських польських та українських часописах [2].

У 1935–1936 рр. Ю. Шумовський був вікарієм у Мирогощі, а упродовж 1936–1939 рр. – знову на педагогічній роботі в гімназіях Ковеля „як професор української мови, латини і релігії” [3, арк. 3].

Із початком радянзації краю у 1939–1940 рр. працював учителем російської та української мов у середній школі м. Здолбунова. В 1940/1941 н. р. викладав українську мову та літературу в 7–10 класах Ровенської середньої школи № 3 [3, арк.13, 15]. Педагогічну працю Ю. Шумовський поєднував із археологічною роботою у місцевому краєзнавчому музеї [17, с. 1].

Під час окупації Рівного німецькими військами Ю. Шумовський проводив значну роботу для збереження краєзнавчих пам'яток, адже, на його переконання, „...поляки і москалі старалися загарбати наші скарби у свої руки, а душу нашого народу змінити на свій лад” [8]. Він вважав, що зміна політичного режиму сприятиме створенню музейних осередків. Українська інтелігенція ставила перед місцевою владою питання про надання допомоги у відкритті Рівенського українського музею, який мав стати осередком культурно-наукової праці на Волині. Рівненська міська управа на чолі з бургомістром П. Бульбою відгукнулася на це прохання й надала технічну допомогу та виділила кошти для наукових працівників закладу.

У вересні 1941 р. Рівненський краєзнавчий музей почав упорядковуватися й розвиватися. Розмістився цей заклад на вулиці Короленка, 6. Створювалися такі відділи музею: історико-археологічний, етнографічний, мистецький та наукова бібліотека, яка нараховувала понад 15 тис. книг [8].

Велику роль в організації музейної справи на Рівненщині відіграв Ю. Шумовський. До грудня 1941 р. він був завідувачем історичного відділу, а наступного року став директором музею, змінивши на цій посаді К. Костирка [4, арк. 34]. У цей період Ю. Шумовський із дружиною Любою мешкав у Рівному на вулиці Шевченка, 74 А [3, арк. 4].

Для популяризації науково-краєзнавчих досліджень Ю. Шумовський на сторінках „Волині” – газети окупаційного періоду – опублікував низку статей: „Праісторія Волині” [13], „Доісторичні тварини” [11], „Містечко Острожець” [12], „Дещо про м. Рівне” [9], „Село Городок у минулому” [15] та „Село Мирогоща” [16]. В останній статті він повідав про результати плідних археологічних розкопок 1935 р., які відбулися за його безпосередньої участі. Публікації привертала увагу небайдужих до історичної минувшини регіону та її охорони читачів, адже частину експонатів музею передавали пересічні мешканці краю. Таку практику науковець започаткував ще в 30-ті рр. ХХ ст., зі сторінок православного часопису „Церква і Нарід” звертаючись до священників і населення з проханням про збереження археологічних пам'яток Волині [6; 7].

За спогадами Ю. Шумовського, до роботи в музеї він залучав українську молодь, рятуючи її від вивезення на примусові роботи до Німеччини. Водночас він заховав і зберіг у бібліотеці книги та інші культурні предмети із рівненських єврейських синагог. Німці по-варварськи ставилися до матеріальних та духовних цінностей українського народу, зокрема, книги з бібліотеки колишньої шкільної кураторії були викинуті на спалення. Неймовірними зусиллями Ю. Шумовському вдалося врятувати сотні цікавих і раритетних книг, які поповнили фонди музейної бібліотеки [17, с. 1].

Весною 1942 р., коли населення розпочало сільськогосподарські роботи, Ю. Шумовський, вболіваючи за кожен історичну річ, від імені дирекції музею зі сторінок газети „Волинь” укотре звертався до читачів із проханням про збір старовинних пам'яток, які краями могли виявити під час розорювання землі. Він закликав усіх свідомих громадян, які мали історичні реліквії, передавати їх у музей: „Кожен дар буде вважатись за національно-свідомий вчинок, за що буде виявлена від дирекції музею щира і сердечна подяка” [10].

Крім археологічних знахідок і стародавніх предметів, Ю. Шумовський як православний християнин і священник після „безбожницько-большевицького терору” просив волинян берегти символи християнства – камінні та дерев'яні хрести й належно ставитися до святинь, адже ці атрибути також були частиною культурної спадщини українців [14].

4 листопада 1942 р. Рівенський музей (іменується уже як міський) згідно з дозволом гебітскомісара відчинив двері для відвідувачів. Огляд музейних експозицій відбувався щоденно з 10-ї до 12-ї год, а вхідний квиток коштував один карбованець. Звернення Ю. Шумовського про збір та передачу знахідок були почуті мешканцями краю. До цього часу музейні колекції та фонди бібліотеки збагатилися новими цікавими знахідками [5].

Музей у Рівному працював упродовж 1941–1943 рр. На початку лютого 1944 р. радянські війська звільнили Рівне та область від німецьких окупантів. У цей час виїжджає із міста і Ю. Шумовський. Як виявилось, він назавжди покидав Україну. Разом із дружиною під німецьким конвоєм науковець їхав до Німеччини. Дізнавшись, що поїзд прямує до концентраційного табору, подружжя Шумовських зуміло втекти і прихиститися у знайомих у Польщі.

Згодом життєвий шлях Ю. Шумовського проліг до Німеччини. Як особистий секретар та перекладач єпископа Платона (канцлера Синоду УАПЦ) він вирушив у французьку зону Німеччини. Тут Ю. Шумовський отримав призначення від архієпископа Савви Советова на чин головного капелана-капітана для православних вояків французької армії, головнокомандувачем якої був генерал Шарль де Голль. Виконання душпастирських обов'язків полягало у відвідуванні військових підрозділів французької зони та створенні там нових парафій. З огляду на важкий повоєнний період відчувалася релігійна толерантність. Часто Ю. Шумовський проводив богослужіння і в приміщеннях католицьких костелів [17, с. 23]. Перебування на службі у чині військового капелана передбачало певні пільги – безкоштовний проїзд та обіди, що значно полегшувало фінансове становище.

У 1948 р. у зв'язку з переїздом Ю. Шумовський був звільнений зі складу кліру православної єпархії імецьчини, а наступного року демобілізований [17, с. 1, 7]. Разом із дружиною переїхав до Франції, у Париж, де проживали його сестра – Олександра Шумовська-Горайн (колишня співачка жіночої капели при царському дворі й оперна співачка; чоловік – колишній старшина УНР) та брат Павло – професор університету. Деякий час Шумовські проживали у маленькому помешканні сестри. Згодом їм допоміг колишній приятель дружини Люби – син священника з Корця Неофіт Мінчук (навчався у Львівському університеті при матеріальній підтримці митрополита Андрія Шептицького, який допомагав дітям православних священників) [17, с. 115]. Неофіт одружився з багатою вдовою і мав помешкання. У нього й поселилися Шумовські. Через брак коштів Ю. Шумовський продав власну збірку волинських вишивок, та згодом Павло її викупив і повернув братові. Згодом цю збірку із 500 взірців українських вишивок він передав до новоствореного Українського музею у Нью-Йорку.

У Парижі Ю. Шумовський відчув гіркоту втрат найрідніших людей. Овдовіла сестра, тяжко переживаючи смерть чоловіка, зайнялася господарством брата Павла, який часто брав участь у наукових конференціях і міжнародних конгресах. Згодом Павло важко захворів, і на її плечі лягла турбота про нього. У цей час прийшла звістка з Англії про смерть брата Петра (колишній військовий лікар, був полковником в армії Андерса й учасником битви під Монте-Кассино) та невеликий спадок у сумі 27 тис. фунтів, оскільки решту коштів викрали.

Перед приїздом до Парижа Ю. Шумовського при загадкових обставинах помер Павло, а згодом за тих же обставин померла й Олександра. Обоє не мали дітей. Спритна прислуга скористалася цим і пограбувала будинки, викрала дорогі фамільні речі та книги, сфальшувала документи на нерухомість. Убитий горем Ю. Шумовський не мав достатньо коштів на судову тяганину і не зміг нічим зарадити у цій справі [17, с. 23].

У Парижі він служив у кафедральному соборі, який належав до юрисдикції Вселенського Царгородського патріарха, однак через деякий час його призначили настоятелем православної парафії у курортному містечку Віші. Тут пробув майже рік, але згодом знову повернувся у Париж.

Ю. Шумовський часто бував в одній знайомій, де збиралися колишні аристократи Москви та Петербурга, які емігрували з політичних мотивів. Тут, у Парижі, Шумовський відвідав спадкоємця царського престолу Андрія Кириловича Романова і його дружину – колишню прима-балерину Матильду Кшесинську, з якою той одружився в еміграції. Перша дружина Шумовського – М. Лопухович – була родичкою Матильди, яка їй доводилася рідною тіткою [17, с. 91, 124]. Сюди приходив і митрополит православної церкви Західної Європи і екзарх патріарха Олексія Московського – Серафим, який, знаючи про вищу богословську освіту Ю. Шумовського, запросив його до себе особистим секретарем. Однак через деякий час, побачивши чвари й непорозуміння серед церковного кліру, священник вирішив в зайнятися науковою роботою.

Він улаштувався на роботу в Інститут палеонтології, директором якого був професор Г. Валлюа. Науковці оцінили фахову майстерність Ю. Шумовського і запропонували йому їхати на археологічні розвідки до Африки, оскільки директор французького Інституту Чорної Африки мав свій науковий центр у Дакарі (Сенегал), а його відділи – у колоніях. Ю. Шумовського запросили на роботу за контрактом до центрального осередку. Ця звістка справила неабияке враження, адже випала можливість працювати під керівництвом видатного французького вченого – професора Ф. Монода.

У цей час у житті Ю. Шумовського трапився випадок, який залишив незабутні враження, адже це була нечувана церковна подія. До Парижа приїхав кардинал Євген Тіссеран, і в соборі Нотр Дам де Парі відбулася урочиста меса, на яку запросили представників різних церков (крім сектанських). Особисте запрошення як колишній військовий польський капелан отримав і Ю. Шумовський [17, с. 104]. Крім цього, делегація представників УАПЦ в Парижі, до складу якої увійшов і Ю. Шумовський, мала зустріч із Вселенським Патріархом Атенагорасом. У бесіді з ним вони повідали про життя Української православної церкви на чужині.

У березні 1951 р. він із дружиною, хворою на астму, їде на археологічні розкопки до Африки [17, с. 104]. Вченого захоплювала робота та унікальні знахідки, звичай й традиції африканського народу, які він описав у спогадах і наукових працях.

Ю. Шумовський був першим українцем, що проводив археологічні дослідження в Африці. Про результати наукових пошуків та подальше своє життя вчений повідав у листі до О. Цинкаловського [1] [Додаток А]. Текст листа подається згідно з оригіналом.

В еміграції Ю. Шумовський підтримував зв'язки з української діаспорою. Зокрема, 1975 р був прийнятий у члени Українського вільного козацтва, осередок якого містився в м. Ірвінгтон (Чикаго, США), нагороджений „Відзнакою побратимів У.В.К.” [17, с. 266].

Ю. Шумовському судилося довге життя, значну частину якого вчений прожив у США. Після здобуття Україною незалежності він налагодив зв'язки з колишніми учнями та земляками. Проте йому так і не довелося відвідати батьківщину через стан здоров'я.

Отже, упродовж усього життя Ю. Шумовський поєднував пасторську службу та наукові студії. У міжвоєнний період він працював у багатьох навчальних закладах Волинського воєводства й водночас займався археологічними пошуками. Зі сторінок часописів як священник звертався до інтелігенції краю, закликаючи до збереження історичних реліквій Волині.

В окупаційний період Ю. Шумовський подвижницькою працею сприяв розвитку музейної справи на Рівненщині. Він організував роботу в музейному закладі, а згодом і очолив його. Через науково-популярні публікації вчений пропагував збереження й охорону пам'яток минулого, закликав шанобливо ставитися до

культурних надбань українського народу. Йому вдалося організувати археологічні експедиції, які поповнили експозиції музею цінними знахідками та реконструювали сторінки історії Рівненщини.

В еміграції науковець долучився до вивчення світової історії. Уся його багатогранна діяльність упродовж життя була спрямована на відтворення та збереження історичних пам'яток, які становлять безцінний скарб людства.

ДОДАТОК А.

Лист Ю. Шумовського до О. Цинкаловського

НЬЮ ЙОРК, 12.6. 1962

Мой дорогой Друг и коллега !

Простите, что пишу не по польски, а по руски, на т. нз. общепонятном языке. Прошло много лет с тех пор как я писал и говорил хорошо по польски. Теперь порядочно забыл и стесняюсь писать по польски и делать ошибки. Тем более что хочу написать много. На своем родном языке не хочу писать, так как знаю, что он не всем нравится.

Итак дорогой мой Друг, я очень счастлив что начинаю переписку с Вами после 20 летнего перерыва и разлуки. Много пришлось пережить каждому из нас за эти годы. Сединой покрылись наши головы, нервы расшатались, физически ослабели. Да, но дух то еще живет и бодрствует. Хотелось бы еще многое сделать, но для этого бывают преграды и всевозможные трудности. Хочу описать Вам свою одиссею, хоть кратко.

В 1944 г. будучи основателем Обласного Музея и Библиотеки в Ровно и его директором, я вынужден был по приказу немцев оставить все и вместе с иными под конвоем ехать в Германию. Удрал по дороге с поезда который шел в концентрационный лагерь, я с женой приютились у знакомых в Польше, а потом переехали в Германию, где мне удалось устроится на некоторое время археологом во Фрайбурге. Потом переехал в Париж, где работал в Институте Палеонтологии и наконец был приглашен в Африку.

Здесь я прожил самое золотое время в моей жизни. Не хватало только птичьего молока. Работа была очень интересная, тем более, что страна Судан в которой я жил и работал, еще совершенно не исследована. Экзотическая природа, обстановка, фауна и флора, все это поражало меня. Я страшно полюбил Африку и африканцев. Они меня тоже полюбили, так как знали что я не француз и не их колонизатор, а друг. Поэтому они ко мне хорошо относились и я спокойно всюду ездил как в саване так и Сахаре и джунглях. Правда климатические условия и способ передвижения, да и санитарные условия были очень плохие и опасные, но все же мы как то все перенесли и выжили. Мои коллеги-французы меня недолюбливали и всегда отзывались обо мне с враждой как к "саль естранже-польоне". Они страшно завидовали моим успехам, работам открытиям и т. п. и не навидели когда французские правительственные газеты писали о моих достижениях. Они между прочим как колонизаторы старались в работах о Африке писать фальсификаты т. не давать объективного освещения правды и истинных источников. Они почти все археологи (Вофре, Мони, Гриоль, Де Бошен и др.) старались умалить культурное значение древней Африки. Доходило до абсурда даже. Когда я приехал в Дакар, мне colega Мони заявил, что Судан не имеет никаких интересных и древних памятников т. н. "протоисторической эпохи и субактюзль". В первые дни моего пребывания в Бамако (Судан, я возле самого Бамако нашел индустрию шельско-ашельскую, с прекрасными рубилами классической формы из эматита. Затем открыл несколько стоянок и индустрий микролитической как неолитического периода, так и мезолитического. Первая знаменательная находка была мной сделана в гроте Корункорокале, где я нашел 11 скелетов с неолита и мезолита, массу микролитической индустрии из кварца и кости зверей и человека (гарпуны, проколки, ножи и орнаментированные вещи (кости всевозможных зверей, в том числе и лошади (впервые найдены мной в слоях неолита). После этих работ, я был делегирован на международный конгресс передисториков в Алжир в 1952 г. Все мои коллеги французы завопили от зависти, что мол меня "польоне" Фр. Государство и Институт выслали делегатом на конгресс, а не француза. И так было нас только двое: я и еще colega Мони (француз) от имени Французской Африки. На конгрессе я читал три реферата, которые прошли с большим успехом и напечатаны в специальном сборнике Конгресса. На конгрессе было 150 человек представителей всех стран мира кроме русских, поляков, и др. Имел быть из Чехии Влчек и Скутил, но они почему то не прибыли. Две недели я ездил по Алжиру и Тунисе и занимался исследованием доисторических и класических памятников старины. Затем вернулся в Судан, где продолжил свои работы. После двух лет работы я создал первый музей в Судане, в котором уже набралось до 3000 экспонатов. И все это с моих раскопок и открытий. Ведь, когда я приехал в Судан, я не нашел в Институте ни одной археологической вещи, кроме несколько древних глиняных сосудов из раскопок в старинном городе в Сахара-Гана (теперь Кумби Сале). Вы colega можете понять и знаете, что значит создать музей из ничего. Я не сидел сложа руки ни одного дня все посвятил время раскопкам и научным работам у себя в институте. Французы же, как господствующие там колонисты, почти ничего не делали, а получали деньги, жили по барски и гнали монету в банки. Я же как иностранец, да еще бездомный, старался сделать как можно больше всего и вместе с тем показать, что мы славяне способны сделать. Из книги моей "Під гарячим сонцем Африки" Вы узнаете о жизни моей во время моих поездок по Африке и исследованиях. Я только хочу сказать, что я очень счастлив и рад что мог столь колоссальную работу сделать для моих друзей африканцев и всемирной науки. За все время я раскопал много стоянок доисторических, протоисторических и исторических в Судане. В последнее время, уже совершенно перед выездом, я открыл четыре стоянки и ателье доисторической индустрии "ашельен" сангольен, и др. Масса стоянок и индустрий было мной открыто с мезолита и неолита. Очень интересные раскопки я произвел возле Бамако, где в т. нз. псеудотумулисах впервые

в Африке нашел глиняные сосуды изображающие человеческие фаллосы и фаллос лошадиный, очень оригинальную статуетку высотой в 65 см, из глины с лицом семитоегипетским, с руками и ногами черепахи, красного цвета. Эта статуетка ности явно египетское влияние. Кроме того на острове Ками возле Мопти над Нигером, я нашел несколько сосудов глиняных красного цвета влияний так нз. культуры бадарийской Египта. В ином месте неолитические ножи формы египетской из Абидос и много других оригинальных вещей со следами соседних древних культурных влияний на Судан. Не могу описать красоты и богатства орнаментации на керамике т. нз. протоисторической эпохи первого тысячелетия до н. эр. найденной мной в Судане. Все это свидетельствует о довольно высокой культуре племен африканских в древние времена. Но французские ученые-коллеги из за колониальных принципов не хотели в это поверить и это признать и очень часто на этой почве мне приходилось вести дискуссии, споры и отстаивать неопровержимую истину. Такое нервное напряжение, климатические условия и болезнь (амибиальная дизентерия) заставили меня оставить Африку и вернуться в Париж, а потом выехать в Америку. Амибиальная дизентерия это ужасная болезнь. Она меня чуть не довела до гроба. Но министерство меня выслало позже на курорт и я совершенно вылечился от этого несчастья. Во время моего пребывания в Бамако на посту директора института, к нам в Бамако приехали ботаники из СССР. Очень милые господа. Конечно они бедные не могли ничего высказать ибо возле них были телохранители ихние. Они осматривали мой музей и восхищались и удивлялись моим результатам работы и даже напечатали несколько книг, где во многих местах вспоминают меня и мои работы. Для меня лично был большой сюрприз повидать ученых людей из далекой родины. Вообще в Африке томился я одиночеством. Приехав сюда в Нью Йорк, я долго искал места по своей археологической профессии, но всюду мне отказывали и я вынужден был поступить в бюро по пересылке пакетов как обыкновенный служащий и переписчик на русской машинке... Конечно материально был обеспечен, но морально страдаю до сих пор. Я получил сотни писем от музеев и университетов американских и все с отказом меня принять на работу. И как ни странно, все тот же ответ "мы очень бедны, нет достаточного бюджета для нового человека". Или "вы специалист по европейской и африканской археологии, а не американской". Да конечно все это наивно и глупо, но тяжело все это переживать. Вот уже 9 месяцев я без работы. Слава Богу все время получал помощь по безработице, но устроится по специальности никак не могу. А ведь они не имеют специалистов по Африке таких как я, с большим опытом практическим и теоретическим. Если до осени не устроят меня где нибудь при музее или университете, то придется искать место археолога-африканиста в иных странах. Я конечно не сижу даром, я сейчас приготавливаю к печати очень интересные работы, одну уже послал в Париж в журнал "Социете Африканист". Скоро имеет выйти второй том "Під горячим сонцем Африки", который будет посвящен более научным работам в Африке, исследованиям, и описаниям научно-популярного характера по археологии, ботанике, зоологии и этнологии Судана. Приготавливаю сейчас к печати богато иллюстрированную работу "Керамика Судана и ея орнаментация от передисторических времен до сего дня". Это будет первая работа в таком характере, где я даю описание керамических изделий, орнамент и его происхождение в Африке. Кроме того собираю материал для "Передистория и протоистория Западного Судана". Интересно мне знать, интересуется ли Польша о научных исследованиях Африки, имеют ли они специалистов по этому вопросу. Если бы можно было получить место археолога-африканиста, я бы переехал на некоторое время в Варшаву или Краков для этой работы и от имени их мог бы поехать в Африку для проведения дальнейших исследований и работы. Я думаю, что теперь польское правительство не жалеет денег для научных работ.

Я прилагаю присем некоторые информации для Вас, и если Вас будет интересовать моя работа по Африке, то Вы на основании моих информации найдете наверное в библиотеке в Кракове или Варшаве мои труды и труды ин. коллег о моих работах. Теперь хочу сказать несколько слов о Вашей книге. Во первых, я очень благодарен за присланную книгу. Это прекрасный материал по археологии моей Родины – Вольни, 2) это первый труд такого характера появившийся в научной литературе Вольни 3) очень важно, что Вы вспоминаете даже глухие и никем неизвестные места Вольни и их археологические ценности 4) очень удачно и полезно хронологически поделены эпохи и их инвентар. Спасибо дорогой Друг, что не забыли и меня, (тогда начинающего археолога) и моих находок. Я недоумеваю однако, что такой (недалекий и малообразованный) Островский М. стал директором музея в Дубно. Фактически этот музей создал был я вместе с г. Шуминским в 1935–1937 гг. В тех же годах я отдал первые кости мамонтов (несколько скелетов), которые были найдены рабочими при добыче глины на дорогу и постройки в с. Липа. Я же с Якимовичем открыли стоянку и индустрию верхнего палеолита в с. Липа, Нараев, Бодяки, Листвин. Очевидно Островский приписал все эти достижения себе лично. Что касается костянца (возле Листвина и Мирогощи), то я там производил раскопки целый год, и все вещи отосланы были мной в Археологический Музей в Варшаву. Там была действительно найдена мной "мальована керамика", телопальные кльошovy гробы римских времен, огромный котел из глины бронзового века и вещи из кремня. Все это принято было от меня Якимовичем. Жаль что Вы не вспомнили о моих находках в Острожце (возле Луцка), где я раскапывал неолитическое городище (которое было позже и славянским над водой возле палаца Ледоховского). Там было обнаружено мной два археологических слоя (неолит и X век славянской эпохи). Затем делал раскопки на другом городище X–XII в. за восток от местечка. Здесь найдены были сооружения города, керамика славянская городищенская, вещи из железа и меди. Под городищем этим найдена была мной стоянка, с могилами телопальных гробоурнами римских влияний и керамика ранних эпох трипольской культуры (мальована). Будучи сотрудником советского краеведческого музея в Ровно в 1941 г. я раскопал здесь два кургана V–VI века. В кургане находилась постройка в т. нз. "сруб" из толстых дубовых бревен с таким же потолком. Скелет лежал на спине на специальном сделаном

возвышении из битой глины. Возле головы были найдены два бронзовых больших кольца (главное украшение), кораллы из агата (бледно-розового-белого и керамика почти целая). Все это было очень редкой находкой находкой. Кроме того здесь же в Острожце в одном из крестьянских погребов была найдена (в яме мешкальной) монета из меди первохристианских времен на которой было с одной стороны изображение И. Христа сидящего на троне, а с второй стороны надпись по гречески “Назорей Базилеус Иудей”. Монета была вытеснена овоидной формы. Эта монета находилась в коллекции СШ № 3 и потом во время войны была в Краеведческом Музее в Ровно. В селе Надчици (возле Луцка) найден был в могиле мной огромный меч готский, который находился все время в основанном музее в Ровно до 1944 г. Я постараюсь вспомнить и описать Вам все свои находки и открытия и прислать для информации и использования в Ваших работах. Кроме того пока даю Вам список моих заметок о Волини и археологических работ, которые были напечатаны в журналах Польши или украинской газете “Волинь”. Из них Вы многое узнаете, чего я не нашёл в Вашей книге, а все же будет для Вас и науке о Волини ценным материалом. Свенцицкому я переслал (т. е. Пастернаку) во Львовский Музей – огромную медаль Юстиниана, позолоченную. На ней изображен с одной стороны Юстиниан, а с другой его жена Феодора. Найдена медаль мною при раскопке кургана в с. Мирогоща (под леском называемом Дубина).

Ну вот пока хватит писать и утруждать Вас чтением этого винегрета. Еще раз Вас сердечно благодарю за присланную книгу. Прошу написать (список) что я Вам прислал из своих работ на Фр. Языке. Я постараюсь Вам опять прислать другие мои труды, но чтобы не послать тех же, прошу дать список полученных уже, ибо я совершенно забыл, что послал. Прошу передать вашей всей семье мой сердечный привет и наилучшие пожелания. Вас же мой дорогой Друг и Колега, сердечно приветствую и обнимаю. Жду на письма и всякие новости.

Ваш искренний друг и колега
(Ю. Ф. Шумовский)

P.S. Прошу извинить меня за ошибки но при нашей такой жизни нет возможности даже спокойно написать письмо.

В следующем письме я высылаю рисунки находок моих на Волини.

Джерела та література

1. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України. Відділ рукописів. – Ф. 237. – Спр. 239. Лист Ю. Шумовського до О. Цинкаловського, від 12.06.1962 р.
2. ЛНБ, відділ рукописів. – Ф. 237. – Спр. 239. Список публікацій Ю. Шумовського з археології Волині українською та польською мовами.
3. Держархів Рівненської обл., ф. Р-33, оп. 2, спр. 171, 31 арк.
4. Держархів Рівненської обл., ф. Р-33, оп. 7, спр. 1, 71 арк.
5. Музей у Рівному // Волинь (Рівне). – 1942. – 3 груд.
6. Шумовський Ю. М. Археологічні пам'ятки Волині та спосіб збереження їх / Ю. М. Шумовський // Церква і Нарід (Кременець). – 1936. – Ч. 19. – С. 607–609.
7. Шумовський Ю. М. Археологічні пам'ятки Волині та спосіб збереження їх (закінчення) / Ю. М. Шумовський // Церква і Нарід (Кременець). – 1936. – Ч. 20. – С. 657–659.
8. Шумовський Ю. В охороні мистецтва і пам'яток Волині / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1941. – 1 верес.
9. Шумовський Ю. Дещо про м. Рівне / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1942. – 13 груд.
10. Шумовський Ю. Дирекція Музею в Рівному. Зберігаймо старовинні пам'ятки / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1942. – 3 трав.
11. Шумовський Ю. Доісторичні тварини / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1941. – 9 листоп.
12. Шумовський Ю. Містечко Острожець / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1941. – 7 груд.
13. Шумовський Ю. Праісторія Волині / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1941. – 20 листоп.
14. Шумовський Ю. Придорожні святині в Україні / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1942. – 10 травн.
15. Шумовський Ю. Село Городок у минулому / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1943. – 7 лют.
16. Шумовський Ю. Село Мирогоща / Ю. М. Шумовський // Волинь (Рівне). – 1941. – 28 груд.
17. Шумовський Ю. Ф. Спогади „Військовий Капелян і Душпастир в іміграції в Німеччині і у Франції”. – Саванна, Джорджія, США. – Листопад, 1998 р. // Матеріали з фондів музею Рівненської української гімназії.

УДК 94(477)

Абакунова Г.В.

АНТИСЕМІТСЬКА ПОЛІТИКА НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ В РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА»

Стаття присвячена знищенню євреїв в період нацистської окупації в райхскомісаріаті «Україна». В статті наводяться накази та розпорядження німецької адміністрації стосовно євреїв, надається характеристика умов життя єврейського населення під час окупації.

Ключові слова: нацистська адміністрація, рейхскомісаріат „Україна”, євреї.

Стаття посвячена уничтожению евреев в период нацистской оккупации в райхскомисариате «Украина». В статье приводятся приказы и распоряжения немецкой администрации в отношении евреев, характеризуется жизнь еврейского населения во время оккупации.

З М І С Т

NOTA BENE

Грипич С.Н. ПРОБЛЕМАТИКА ДОСЛІДЖЕНЬ ВІТЧИЗНЯНОЇ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ НА СТОРІНКАХ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ, ПРЕДСТАВЛЕНОЇ У ФОНДАХ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ (<i>Рецензія на періодичне фахове видання „Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: зб. наук. праць: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету”</i> . – Рівне: РДГУ, 2000 – 2010)	3
ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	
Удод О.А., Юрій М.Ф. ВЛАДА У КИЇВСЬКІЙ РУСІ	7
Заглинська Л.В., Гоголь Т.В. УКРАЇНСЬКІ ГРОШІ В ІСТОРИКО-ЕКОНОМІЧНОМУ АСПЕКТІ СТАНОВЛЕННЯ СВІТОВИХ ГРОШОВИХ ВІДНОСИН	17
Єрасов Б.В. УКЛАДАННЯ ШЛЮБУ МІЖ КНЯЗЕМ ВОЛОДИМИРОМ ТА ЦЕСАРІВНОЮ АННОЮ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	28
Омельчук Б.А. РЕЗИДЕНЦІЙНЕ БУДІВНИЦТВО НА ЛЬВІВЩИНІ В ОСТАННІЙ ЧВЕРТІ XVII СТОЛІТТЯ	32
Казначєва Л.М. РІЧПОСПОЛИТСЬКІ СЕЙМИКИ У ШЛЯХЕТСЬКОМУ САМОВРЯДУВАННІ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ	37
Шеретюк Р.М. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО ДУХОВЕНСТВА ПІД ЧАС ПРИЄДНАННЯ УНІАТІВ ПРАВОБЕРЕЖЖЯ УКРАЇНИ ДО РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В КІНЦІ XVIII СТ.	42
Нагорний В.В. ПЕНІТЕНЦІАРНІ ЗАКЛАДИ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У БОРОТБІ З УКРАЇНСЬКИМ ПРАВОСЛАВНИМ СЕКТАНТСТВОМ У XVIII - ПОЧАТОК XX СТОЛІТЬ)	47
Нікітін Ю.О. ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ПО СТВОРЕННЮ І РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я В ЧЕРНІГІВСЬКІЙ, ХАРКІВСЬКІЙ ТА ПОЛТАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЯХ У II ПОЛОВИНІ XIX СТ.	51
Шугаєва Л.М. В ПОШУКАХ ІСТИННОГО ПРАВОСЛАВ'Я. ІНОКЕНТІЙ БАЛТСЬКИЙ	57
Киридон А.М. УТВЕРДЖЕННЯ КОМУНІСТИЧНОГО ПОБУТУ В СУСПІЛЬСТВІ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ 1920-Х РОКІВ: ОНТОЛОГІЧНИЙ І АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ	59
Доброчинська В.А. ЮРІЙ ШУМОВСЬКИЙ: ВІХИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ (1908–2004)	68
Абакунова Г.В. АНТИСЕМІТСЬКА ПОЛІТИКА НАЦИСТСЬКОЇ ВЛАДИ В РАЙХСКОМІСАРІАТІ «УКРАЇНА»	73
Киридон П.В. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПАРТІЙНО-ДЕРЖАВНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ ХРУЩОВСЬКОЇ ДОБИ	79
Чура В.І. КОМПАРТАПАРАТ І РЕЛІГІЙНИЙ РУХ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ НАПРИКІНЦІ 80-Х РР. XX СТ.	84

Мишков В. ДІЯЛЬНІСТЬ МИТРОПОЛИТА АДРІАНА (ЧЕТВЕРГОВА) В КОНТЕКСТІ НАЛАГОДЖЕННЯ КОНСТРУКТИВНОГО ДІАЛОГУ МІЖ РОСІЙСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ СТАРООБРЯДНОЮ ЦЕРКВОЮ ТА РОСІЙСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ	88
Веремейчик Л.Ф. СОЦІАЛЬНЕ СЛУЖІННЯ ПРОТЕСТАНТІВ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ	92
Милуш В.І. ВПЛИВ ХРИСТИЯНСТВА НА ВІЙСЬКО: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ І СУЧАСНІСТЬ	95
Филипчук С.В. ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ЦЕРКОВ	100
Давидчук С. ВІЗИТИ ВИЩИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ В УКРАЇНО-ІЗРАЇЛЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ 90-Х РР. ХХ СТ.	103
Сидорук Т. В. ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ СУСІДСТВА НА ПРОЦЕСИ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	110
ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Прищепя Б.А. НОВІ АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІТОПИСНИХ МІСТ ВОЛИНИ	117
Прищепя О. П. РОЗВИТОК ТОРГІВЛІ У МІСЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ В ДОБУ ФОРМУВАННЯ РИНКОВИХ ВІДНОСИН (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)	123
Мельничук Н.М. СИМВОЛІКА ПОЛЬСЬКОГО СОКОЛЬСТВА ВОЛИНИ: ПОХОДЖЕННЯ І ТРАДИЦІЇ (1921-1939 рр.)	127
Ленартович О.Ю. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОУН НА ВОЛИНІ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД 1921-1939 РР.	131
Цецик Я.П. РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ ВОЛИНИ У 1931 – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1935 РР.	136
Жив'юк А.А. ТЕАТР ЯК СКЛАДОВА ПОЛІТИЧНОГО МАНІПУЛЮВАННЯ КОМУНІСТИЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ: РІВНЕНСЬКИЙ ВИПАДОК	142
Семещук В.М. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ МЕЛПОРАТИВНИХ РОБІТ НА ВОЛИНІ В УМОВАХ «ЗАСТОЮ»: ПРОБЛЕМИ І СПРОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	148
Виткалов С.В. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ТОВАРИСТВА ЯК ФАКТОР ОПТИМІЗАЦІЇ ДУХОВНОГО ЖИТТЯ СУЧАСНОЇ РІВНЕНЩИНИ	156
Демянюк І. НА ПЕРЕДНЬОМУ КРАЇ. Нарис історії Української Гельсінської Спілки на Рівненщині	159
ПРОБЛЕМИ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: НАУКОВИЙ ДИСКУРС	
Постоловський Р.М. НАЦІОНАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ В ЧЕСЬКИХ ЗЕМЛЯХ	168

Бевзюк Є.В. СОЦІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ЧЕСЬКИХ І СЛОВАЦЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	177
Агасиев Икрам Керим оглы ПРОБЛЕМЫ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ И СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ НЕМЕЦКИХ КОЛОНИСТОВ В ЮЖНОМ КАВКАЗЕ В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ ХІХ ВЕКА	183
Івчик Н.С. ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В СФЕРІ ОСВІТИ У ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ КРАЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТ.	187
Константінова В.М. ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО МІСТ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІД МАНІФЕСТУ ПРО ВОЦАРІННЯ ОЛЕКСАНДРА ІІІ ДО МІСЬКОГО ПОЛОЖЕННЯ 1892 Р.	191
Троян П.С. КОЛОНІАЛЬНЕ ПИТАННЯ В НІМЕЧЧИНІ 1841 – 1884 рр.: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	195
Плюта Н.В. ФРАНЦІЯ І КОЛОНІАЛЬНА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНІ 80-90-Х РР. ХІХ СТОЛІТТЯ	198
Валюх Л.І. АНГЛО-НІМЕЦЬКИЙ КОНФЛІКТ В ПІВДЕННІЙ АФРИЦІ (1895 – 1896 рр.) В ОЦІНЦІ АНГЛІЙСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ СИЛ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ	204
Хитровська Ю.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОГО КЛІРУ В ДЕРЖАВНИХ ДУМАХ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ ДИСКУСІЙ НАВКОЛО ПИТАННЯ ПРО МОЖЛИВІСТЬ УЧАСТІ ДУХОВЕНСТВА У ПОЛІТИЦІ В ПРАВОСЛАВНІЙ ПРЕСІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	209
Ласкавий Д.В. УГОДА ГРІНВУДА – БЕРАНЖЕ 1919 р. І НАФТОВИЙ СОЮЗ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ТА ФРАНЦІЇ	213
Скопова О.І. ЕТНОПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ КРИЗИ КОНСТИТУЦІЙНО-МОНАРХІЧНОГО ЛАДУ В ІСПАНІЇ (1918-1931 РР.)	216
Бородинська Л. ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ СПІЛЬНОТИ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН У ПОЛЬЩІ (1918-1939 РР.)	221
Давлетов О.Р. РІХАРД ДАРРЕ – ВІД АГРОНОМА-КОЛОНІЗАТОРА ДО МІНІСТРА ПРОДОВОЛЬСТВА ТА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТРЕТЬОГО РЕЙХУ: ШТРИХИ ДО ПОЛІТИЧНОГО ПОРТРЕТУ	225
Піковська Т.В. НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ПРОГРАМАХ НІМЕЦЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У ПЕРШІЙ ЧЕХОСЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ В 1920 – СЕРЕДИНІ 1930-х рр.	229
Постоловський Р.М. ДЕМОКРАТИЧНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (1944 – 1945 рр.)	233
Віруцька С.В. СУСПІЛЬНО - ПОЛІТИЧНІ НАСТРОЇ В ПОЛЬЩІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПОДІЙ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ»	239
Лемак Н.М. ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ Е. ХІТА В УМОВАХ ЕВОЛЮЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ ЗАСАД КОНСЕРВАТИЗМУ ДО НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ СТ.)	244

Пелех Є.І. УЧАСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ ФРН У МІЖНАРОДНИХ ЗУСИЛЛЯХ ІЗ ВРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ НА ТЕРИТОРІЇ БОСНІЇ І ГЕРЦЕГОВИНИ (1991-1995)	251
Генега І.М. ДОКТРИНА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ Є.ПРИМАКОВА: ВІД РОМАНТИЗМУ ДО ПРАГМАТИЗМУ?	255
Санжаревський О.І. СПІЛЬНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОБОРОНИ БІЛОРУСІ ТА РОСІЇ В КІНЦІ 90-Х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ ДОГОВОРУ ПРО СТВОРЕННЯ СОЮЗНОЇ ДЕРЖАВИ	261
Бояківський Л. С. ГЕОСТРАТЕГІЧНИЙ ПРОЕКТ БУДІВНИЦТВА ГАЗОПОРТУ ЯК ФАКТОР ЗМІЦНЕННЯ ЕНЕРГОБЕЗПЕКИ ПОЛЬЩІ: ДИСКУСІЯ В СЕРЕДИНІ КРАЇНИ	265
Павлюк Т. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕГОВОРНОГО ПРОЦЕСУ ПРО ПРИЄДНАННЯ МІЖ ХОРВАТІЄЮ ТА ЄС	268
Буз О.М. ЖІНКИ В ПОЛІТИЧНІЙ ТЕОРІЇ	372
Троян С.С. ПОЛІТОЛОГІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ТЕОРЕТИКО-ЕКСПЛІКАЦІЙНИЙ ПІДХІД	276
ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ	
Якимчук О.О. ВІТЧИЗНЯНІ ІСТОРІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ШЛЯХЕТСТВА ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ШЛЯХТИ РІВНЕНСЬКОГО ПОВІТУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ	281
Ветвінська Н.О. ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІ ПРОБЛЕМИ В ІСТОРІОГРАФІЇ СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКОГО ЯЗИЧНИЦТВА В ХІХ- ХХ СТ.	286
Дібас О.А. КЛАСИФІКАЦІЯ ДЖЕРЕЛ З ІСТОРІЇ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ПРОМИСЛОВОСТІ ДОНБАСУ (1861-1914 рр.)	290
Грипич С.Н., Граб О.В. КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ (ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)	294
Гуч С. СТВОРЕННЯ БІБЛОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ІСТОРИЧНІ, ПРИРОДНО-ГЕОГРАФІЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ РЕГІОНИ УКРАЇНИ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ	299
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	303
ЗМІСТ	305

Наукове видання

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Збірник наукових праць

Випуск 19

Відповідальний за підготовку збірника до видання – С.С. Троян

Комп'ютерна верстка – Третяк О.Ю.

Обкладинка – Самсонюк В.Б.

Підписано до друку 30. 09. 2010 р. Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”. Наклад 100. Обліково-видавничих аркушів 30,00. Віддруковано засобами оперативної поліграфії ПП Самборський І.О., вул. Толстого, 3, м. Рівне, Україна, 33028.

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету: Збірник наукових праць. – Рівне: РДГУ, 2010. – Випуск 19. – 309 с.
